

Š i f r a k a n d i d a t a :

Državni izpitni center

M 1 4 2 5 1 1 1 2

JESENSKI IZPITNI ROK

ZGODOVINA

≡ Izpitna pola 2 ≡

Narodna zgodovina

Četrtek, 28. avgust 2014 / 90 minut

*Dovoljeno gradivo in pripomočki:
Kandidat prinese nalivno pero ali kemični svinčnik.
Kandidat dobi ocenjevalni obrazec.
Izpitni poli je priložena barvna priloga.*

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.

Ne odpirajte izpitne pole in ne začenjajte reševati nalog, dokler vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani in na ocenjevalni obrazec).

Izpitna pola vsebuje 25 nalog. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 60. Za posamezno nalogo je število točk navedeno v izpitni poli.

Rešitve, ki jih pišete z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom, vpisujte **v izpitno polo** v za to predvideni prostor. Pišite čitljivo. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev zapišite na novo. Nečitljivi zapisi in nejasni popravki bodo ocenjeni z 0 točkami.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo vam veliko uspeha.

Ta pola ima 16 strani (1–16), od tega 2 prazni.

Barvna priloga ima 4 strani (17–20).

Antična kulturna dediščina na tleh današnje Slovenije

1. Sredi 6. stoletja pred Kristusom se v pisnih virih pojavijo Kelti, skupno ime za prebivalce, ki so na severu prišli v stik z italjskim svetom.

O Keltih na Slovenskem (...) zvemo največ iz odkritih grobišč, ki praviloma ležijo na rečnih terasah ali na sončnih pobočjih. (...) Velikost jam je odvisna od količine grobnega inventarja, oblika je preprosto okrogla ali ovalna. Grobna jama je velika le toliko, da gredo na dno žganina pokojnika in predvideni dodatki.

(Vir: Križ, B., 2001: Kelti v Novem mestu, katalog razstave, str. 27. Dolenjski muzej. Novo mesto)

Obkrožite črke pred tremi pravilnimi trditvami o kulturi Keltov.

- A Kelti so se na naše ozemlje priselili z vzhodnega Balkana.
- B Pokojniku so v grob priložili obredno uničeno orožje.
- C Kelti so pokojnike pokopavali v temnih gozdovih.
- D Kelti so bili miroljubni poljedelci.
- E Keltski grobovi so majhni, saj so pokojnika zažgali.
- F Kelti so izpopolnili pridobivanje železa, ki so ga cenili tudi Rimljani.

(3 točke)

2. Okoli leta 500 pred Kristusom se je na območju zahodnohalštatske kulture oblikovala latenska kultura. Na območju današnje Slovenije so se razvile štiri kulturne skupine, med katerimi je bila najmočnejša mokronoška oziroma dolenska skupnost.
 - 2.1. S slike 1 v barvni prilogi navedite dve plemeni, ki sta živeli v mokronoški oziroma dolenski skupnosti.
 - 2.2. Naštejte tri najdišča teh plemen iz latenskega obdobja.
 - 2.3. Naštejte vsaj še štiri plemena, ki so v tem času naseljevala ozemlje današnje Slovenije.

(3 točke)

3. V latenskem obdobju je zelo napredovalo obdelovanje železa.

Sledove tališč in ostanke žindre so odkrili kasneje na več krajih, ko so gradili dolenske železnice in ceste. Žindre v takih množinah in okoliščinah so bile neizpodbiten dokaz nekdanjega topilništva. Na podlagi podatkov, ki jih je zbral Müllner na terenu, so našli večje množine predzgodovinske žindre, kar opravičuje domnevo, da so morala obstajati v pradobi in v zgodnjem starem veku tališča železovih rud.

(Vir: Mohorič, I., 1969: Dva tisoč let železarstva na Gorenjskem, str. 21. Mladinska knjiga. Ljubljana)

Slika 1: Železna fibula iz Novega mesta

(Vir: Križ, B., 2001: Kelti v Novem mestu, katalog razstave, str. 132. Dolenjski muzej. Novo mesto)

- 3.1. Glede na zgornje besedilo pojasnite, kako so arheologi potrdili obstoj tališč železa.
3.2. Pojasnite, za kakšne namene so uporabljali fibulo.

(2 točki)

4. Slovensko ozemlje ni bilo vključeno v svet grške civilizacije, so pa med njima obstajali stiki. Slovensko ozemlje se omenja tudi v nekaterih zapisih starih Grkov in v mitu o argonavtih, ki naj bi med plovbo iz Sredozemskega in Črnega morja prek Donave in Save prečkali tudi ozemlje današnje Slovenije.

Valvasor nato opisuje, da je Jazon zbral domačine in jim pokazal, kako naj mu pomagajo zgraditi mesto, ki je v spomin na zimski tabor in njegovo tesalsko domovino dobilo ime Aemona: Tesalija (Thessalia) se je namreč nekoč prej imenovala Aemonia, vodja argonavtov pa je bil Tesalec po rodu in za povrh vsega še kraljevi sin in dedič prestola!

(Vir: Davorin, V., 2003: Saga o Argonavtih z Valvasorjevimi komentarji št. 57, str. 16. Revija Kras. Komen)

- 4.1. Predhodnika katerega današnjega slovenskega mesta naj bi po legendi ustanovili argonavti in po kateri grški pokrajini naj bi dobilo ime?
4.2. Kako naj bi argonavti premagali razdaljo med tem mestom in Jadranskim morjem?

(2 točki)

Slika 2: Valvasorjeva upodobitev zidanja Aemone s pomočjo argonavtov

(Vir: <http://www.revijakras.si/57C.html>. Pridobljeno: 18. 3. 2012.)

5. V kateri kulturni ustanovi na Slovenskem so še danes pogosto na sporedu dela iz grške antične umetnosti?

(1 točka)

6. V 2. st. pred Kristusom se je rimska država razširila tudi do območja današnje Slovenije. S slike 2 v barvni prilogi pojasnite širjenje rimske države v tej smeri.
- 6.1. Katera leta 181 pred Kristusom ustanovljena rimska kolonija na severnem Jadranu je imela poseben pomen pri širjenju rimske države na vzhodne obale Jadranskega morja?
- 6.2. Katera pokrajina, tudi del današnje Slovenije, je v letih po ustanovitvi te kolonije na začetku 2. st. pred Kristusom najprej prišla pod rimsko oblast?
- 6.3. Katero keltsko državo so si Rimljani mirno podredili?

(3 točke)

7. Rimljani so po osvojitvi vključili današnje slovensko ozemlje v tri upravne enote. Glede na sliki 2 in 3 v barvni prilogi na črte pred predele današnje Slovenije vpišite črke upravnih enot, v katere so bili ti predeli vključeni.

_____ Prekmurje	A Venecija in Histrija
_____ Gorenjska	B Panonija
_____ Dolenjska	C Norik
_____ Notranjska	
_____ večji del Štajerske	
_____ Istra	

(3 točke)

8. Za lažje nadzorovanje območja so Rimljani ustanavljali mesta. Tudi na današnjem slovenskem ozemlju so bila mesta oblikovana tako kakor v drugih delih rimske države.

Glede na sliko 4 v barvni prilogi v krajšem razmišljanju opišite vlogo mest v rimski dobi. Pri tem upoštevajte naslednje elemente: kako so bila zavarovana, kako se je imenovalo mestno središče in kaj se je tam dogajalo, katera poslopja so obkrožala to mestno središče in kakšna je bila usoda mest ob morju in v notranjosti ob zatonu antičnega obdobja.

(5 točk)

9. Povežite v pravilne pare imena rimskih naselbin in sedanja imena slovenskih krajev na istem mestu tako, da na črto v levem stolpcu vpišete ustrezno črko iz desnega stolpca.

_____ Celje	A Preatorium Latobiorum
_____ Hrušica	B Atrans
_____ Trebnje	C Nauportus
_____ Logatec	D Ad Pirum
_____ Trojane	E Celeia
_____ Vrhnika	F Longaticum

(3 točke)

10. Rimljani so razvili tudi sistem vodne oskrbe mest in odtekanja odplak.

- 10.1. Kako so Rimljani imenovali gradbeni objekt, ki je z vodo oskrboval mesto iz bolj oddaljenega vodnega vira?
- 10.2. Glede na sliko 3 v barvni prilogi navedite, katera rimska mesta na ozemlju današnje Republike Slovenije so imela na takšen način zagotovljeno vodno oskrbo.

(2 točki)

Slika 3: Vodovodni jarek

(Vir: Curk, I., 1999: "Arma virumque ...": ob tvarnih virih o rimski dobi na Slovenskem str. 61. DZS. Ljubljana)

11. Na vseh ozemljih, ki so jih osvojili Rimljani, je potekala romanizacija.

11.1. Navedite tri značilnosti romanizacije.

11.2. Kdo so bili nosilci romanizacije?

(2 točki)

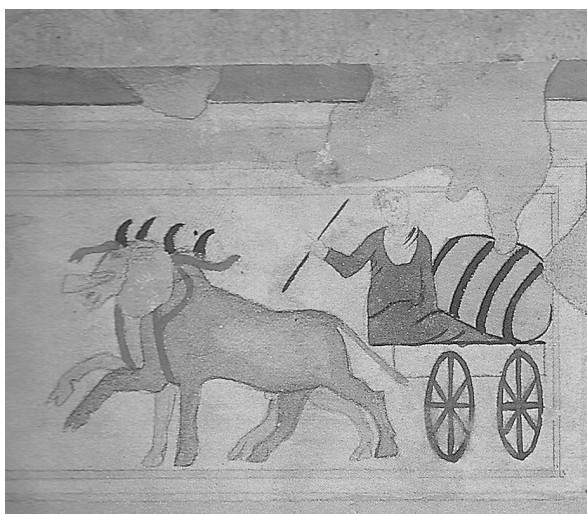
12. Rimska država je zgradila in dobro vzdrževala gosto cestno omrežje.

Poštna postaja so bile vedno nekoliko zunaj naselbin, pogosto pa so stale celo na samem. Sestavljal jih je večji sklop različnih poslopij od gostišča do skladišč, shramb za vozove, poslopja za cestno policijo in, če je bilo mogoče, še terme.

(...)

Cesta III (Aquileia–Poetovio–Sirmium) je bila za slovenski prostor v antiki verjetno strateško najpomembnejša, saj samo to omenjajo vsi trije itinerarji. Potekala je skozi tri municipalna središča (...) ter preko večjega števila bodisi večjih ali manjših vmesnih postaj.

(Vir: Pošta na slovenskih tleh, str. 24 in 30. Pošta Slovenije. Maribor, 1997)

Slika 4: Tovorni voz na risbi, preslikava po freski iz grobnice v Neviodunu

(Vir: Pošta na slovenskih tleh, str. 23. Pošta Slovenije. Maribor, 1997)

Slika 5: Miljnik Antonija Pija iz leta 139 ali 140 n. št., odkrit v bližini Novega mesta

(Vir: http://sl.wikipedia.org/wiki/Slika:Miljnik_AntonijaPija.jpg. Pridobljeno: 21. 3. 2012.)

12.1. V kateri smeri je potekala najpomembnejša rimska prometna povezava na ozemlju današnje Slovenije?

12.2. Opišite, kako je bilo za oskrbo potujočih poskrbljeno na njihovi poti.

12.3. Kaj so ob cestah označevali miljniki?

(3 točke)

13. Promet med naselji ni potekal zgolj z vozovi po cestah.
Navedite, po kateri naravni povezavi je promet še potekal.

(1 točka)

14. Rimska država je pospeševala gospodarski razvoj, najpomembnejša gospodarska dejavnost pa je bilo kmetijstvo.

Po najdiščih vojaških napisov tudi upravičeno domnevamo, da so morali v večjem obsegu že v 3. stoletju, torej še pred Dioklecijanovimi reformami, vojaki ali vsaj vojaški uslužbenci za del svoje hrane in oskrbe, obenem tudi za tovorno in jezdno živino, poskrbeti sami.

(Vir: Curk, I. 1999: "Arma virumque ...": ob tvarnih virih o rimski dobi na Slovenskem, str. 61. DZS. Ljubljana)

- 14.1. Navedite dva sloja prebivalstva, ki sta obdelovala polja.
14.2. Navedite dve kmetijski panogi, ki sta se na naših tleh razvili v rimskem času.

(2 točki)

15. Zlasti v mestih se je razvijala živahna obrtna dejavnost, njeni izdelki pa so krožili po vsej državi. Obkrožite črke pred tremi pravilnimi trditvami o razvoju obrti.

- A V amforah so tovorili tekoči in rzsuti tovor.
- B Tekstilne izdelke so si lahko privoščili le bogatejši sloji.
- C Obdelava s stroji je prevladovala nad ročnim delom.
- D V rimski dobi se je zelo razvilo opekarstvo.
- E Trgovine z obrtnimi izdelki so bile na obrobju mest.
- F Izdelke kamnosekov lahko občudujemo v lapidarijih.

(3 točke)

16. Napisi na nagrobnikih in upodobitve božanstev nam pričajo, v katera božanstva so verjeli prebivalci v prvih stoletjih pod rimsko oblastjo.

Navedite dve verstvi, ki sta se širili med prebivalci v tistem času.

(1 točka)

Slika 6: Evropa na biku na Enijevi grobnici v Šempetru pri Celju

(Vir: Brodnik, V., Jernejčič, R. A., in Zgaga, S., 2009: Zgodovina 1: učbenik za prvi letnik gimnazije, str. 163. DZS. Ljubljana)

17. Zlasti vojaki so iz vzhodnih provinc prinesli kult novega boga Mitre, zasnovanega na dvojnosti dobrega in slabega, svetlobe in teme.

Pojasnite, kaj se je zgodilo z mitraizmom v primerjavi s krščanstvom, s katerim sta se skupaj hitro širila po državi.

(1 točka)

18. Zanesljivejši podatki o širjenju krščanstva na Slovenskem so šele iz četrtega stoletja, ko je z milanskim ediktom iz leta 313 postalo enakopravna vera.

Legenda o prvem mučencu v Celeji

Eulasius je odgovoril: Ali nisi ti tisti blebetač, ki ga kristjani imenujejo svojega škofa? Tedaj je odgovoril sveti Maksimiljan: Jaz sem služabnik Jezusa Kristusa. Nato Eulasius: Kako si predrzneš varati ljudstvo, da moli neznanega človeka iz Judeje, ki je bil tam križan, in pri tem zaničuje to ljudstvo nesmrtnih bogov? Maksimiljan je odgovoril: Prav si govoril, da so tvoje podobe, ki ne vidijo in ne slišijo, nesmrtni in ne bodo nikdar umrle, ker niso nikdar živele, zakaj tisti, ki jih je ulil in izoblikoval, jim ni mogel dati življenja.

(Vir: Celjska knjiga: pesmi, zgodbe in pričevanja, str. 9. Slovenska matica. Ljubljana, 2003)

- 18.1. Kako se je po legendi imenoval prvi mučenec v Celeji iz konca 3. stoletja?
- 18.2. V katerem mestu se je pod vplivom delovanja Viktorina že zgodaj razvila močnejša krščanska skupnost?
- 18.3. Kaj so rimske oblasti očitale prvim kristjanom in jih zato preganjale?
- 18.4. Kaj pomeni podatek, da je zgornje besedilo legenda?

(4 točke)

19. Leta 394 je potekala ena največjih bitk na ozemlju današnje Slovenije v zgodovini. Na eni strani je bila vojska cesarja Teodozija, na drugi pa enote pod poveljstvom upornega pogana Evgenija.

- 19.1. Kje je potekala ta znamenita bitka?
19.2. Kaj je bila posledica izida bitke za nadaljnji verski razvoj v državi?

(2 točki)

Slika 7: Valvasorjeva upodobitev bitke kaže cesarja Teodozija, ki z molitvijo prosi za božjo pomoč.

(Vir: Sitar, S., 1999: Sto pričevanj o slovenski zgodovini, str. 46. Prešernova družba. Ljubljana)

20. Na Lajhu v Kranju so leta 2007 potekala obsežna izkopavanja na grobišču poznoantičnega Karnija. Najdbe iz dveh grobov so prikazane na sliki 5 v barvni prilogi.
- 20.1. Primerjajte predmete iz groba deklice in dečka ter navedite, katerega izdelka ni bilo v deških grobovih.
- 20.2. Naštejte dve vrste obrti, katerih izdelke najpogosteje najdejo arheologi med izkopavanjem antičnih grobišč.
- 20.3. Kateri predmeti so značilni za grobove odraslih moških in jih v ženskih grobovih ne najdemo?

(3 točke)

M 1 4 2 5 1 1 1 2 1 3

21. Večji izdelki rimskega obdobja, kamnite grobnice, spomeniki ali gradnje, so se le izjemoma ohranili do današnjih dni.

Pojasnite, zakaj jih je danes ohranjenih razmeroma malo.

(1 točka)

Slika 8: Orfejev spomenik, marmorni nagrobnik iz 2. stoletja, še danes krasi središče Ptuja.

(Vir: Brodnik, V., Jernejčič, R. A., in Zgaga, S., 2009: Zgodovina: učbenik za prvi letnik gimnazije, str. 159. DZS, Ljubljana)

22. V času vse pogostejših vojaških vpadov so Rimljani zgradili obrambni sistem Claustra Alpium Iuliarium.

22.1. Navedite dva elementa v sestavi omenjenega obrambnega sistema.

22.2. Pojasnite, kakšno vojaško vlogo je imel ta obrambni sistem.

(2 točki)

Slika 9: Stolp rimske trdnjave

(Vir: Curk, I., 1999: "Arma virumque ...": ob tvarnih virih o rimski dobi na Slovenskem, str. 38. DZS. Ljubljana)

23. V pozni antiki so tudi na ozemlje današnje Slovenije vpadala številna ljudstva. Navedite vsaj dve posledici na življenje staroselcev in pojasnite eno od njiju.

(2 točki)

24. Zaradi stalne nevarnosti so se staroselci umikali v oddaljene kraje. Na sliki 6 v barvni prilogi je prikazana višinska utrdba Ajdovski gradec pri Sevnici.

24.1. Kateri objekti v naselju dokazujejo, da so staroselci ohranjali vero svojih staršev?

24.2. Kako se v naselju izraža vpliv dosežkov urbanizacije antičnih mest?

24.3. Navedite dve ljudstvi oziroma plemeni, ki sta povzročili umik staroselcev v višinske utrdbe.

(3 točke)

25. V Sloveniji si lahko ogledamo številne spomenike iz antične dobe.

Obkrožite črke pred tremi pravilnimi trditvami o ostankih rimske kulturne dediščine na tleh današnje Slovenije.

A Na Ptuju je ohranjenih več mitrejev.

B V Kranju so ohranjene upravne stavbe prestolnice Norika.

C V Ljubljani je eden najbolje ohranjenih amfiteatrov antične dobe na svetu.

D V Ajdovščini je ohranjen stolp iz obrambnega sistema Claustra Alpium Iuliarium.

E V Šempetru pri Celju je ohranjena nekropola z grobnicami več rimskih družin.

F Na Ajdovskem gradcu v Bohinju so dobro ohranjeni ostanki starega rečnega pristanišča.

(3 točke)

M 1 4 2 5 1 1 1 2 1 5

Prazna stran

Prazna stran

M 1 4 2 5 1 1 1 2 1 7

Barvna priloga (k Izpitni poli 2)

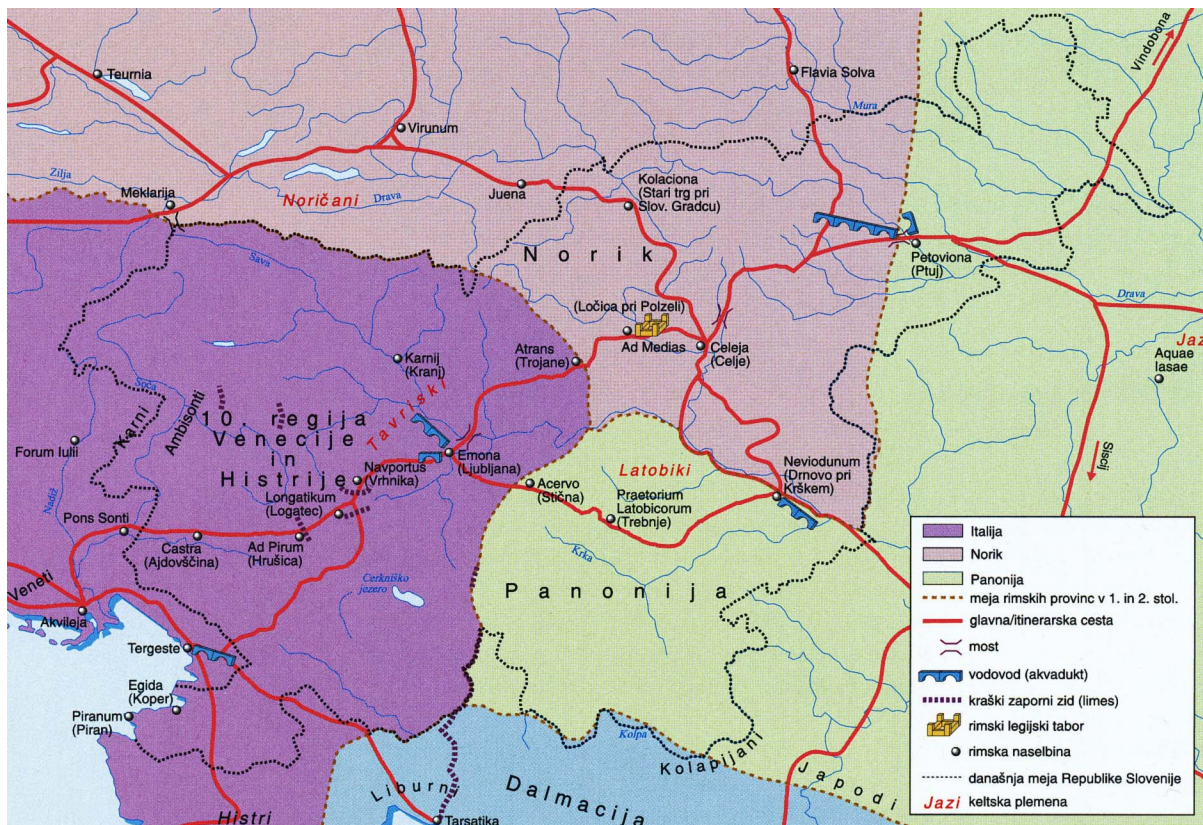
Slika 1: Najdišča kovinskih dob na Slovenskem

(Vir: Brodnik, V., Jernejčič, R. A., in Zgaga, S., 2009: Zgodovina 1: učbenik za prvi letnik gimnazije, str. 151. DZS. Ljubljana)

Slika 2: Rimsko osvajanje slovenskega ozemlja v 2. in 1. st. pr. n. št.

(Vir: Dolinar, F. M., in ostali, 2011: Slovenski zgodovinski atlas, str. 23. Nova revija. Ljubljana)

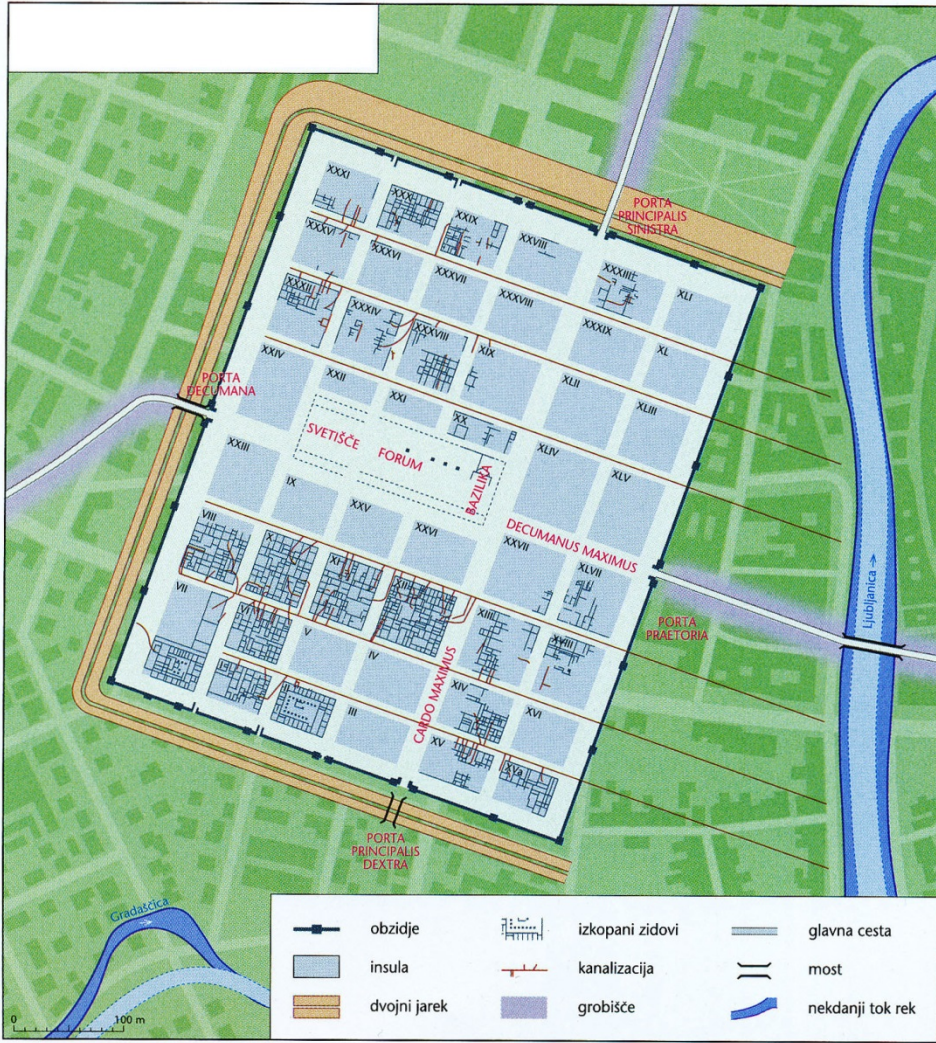

Slika 3: Naši kraji pod Rimljani

(Vir: Brodnik, V., Jernejčič, R. A., in Zgaga, S., 2009: Zgodovina 1: učbenik za prvi letnik gimnazije, str. 156. DZS. Ljubljana)

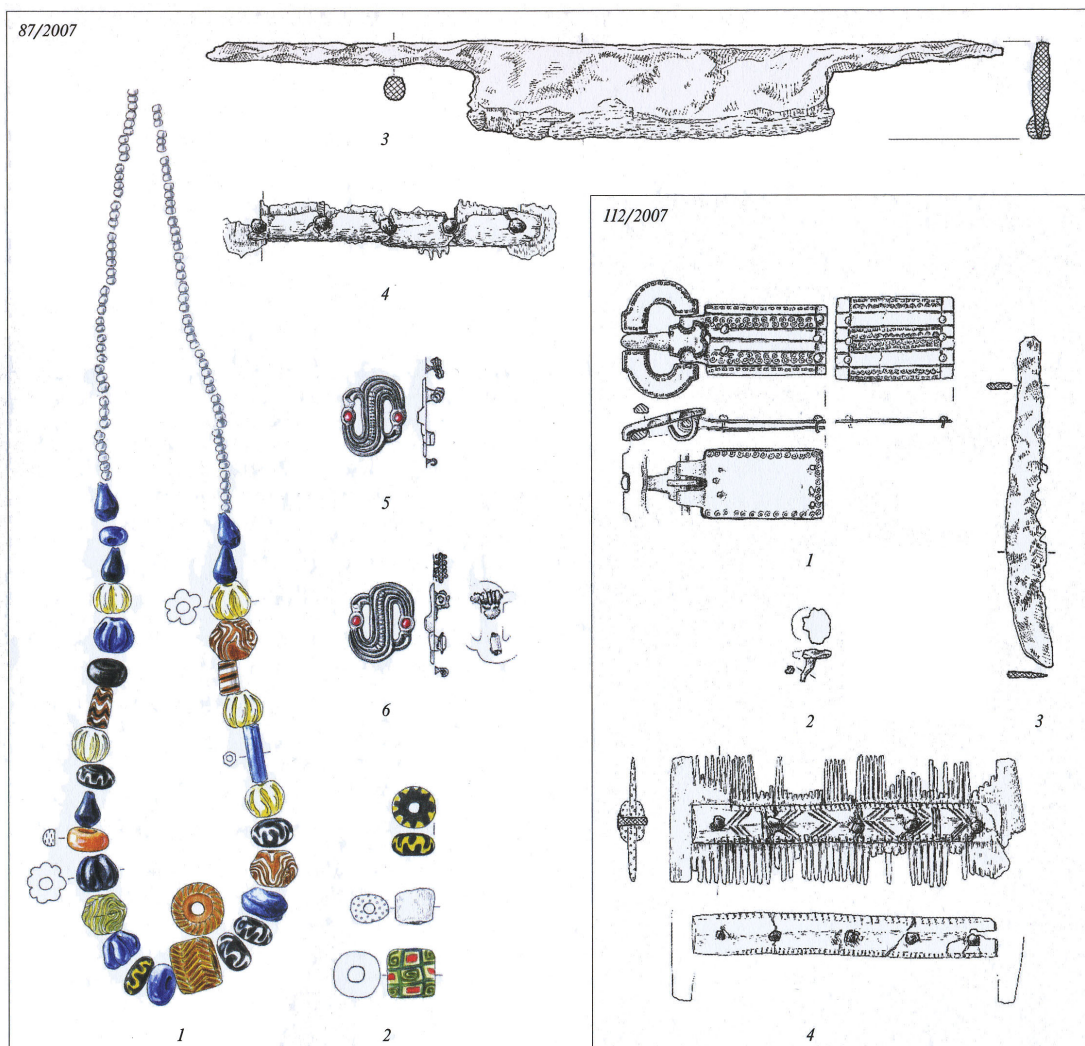

M 1 4 2 5 1 1 1 2 1 9

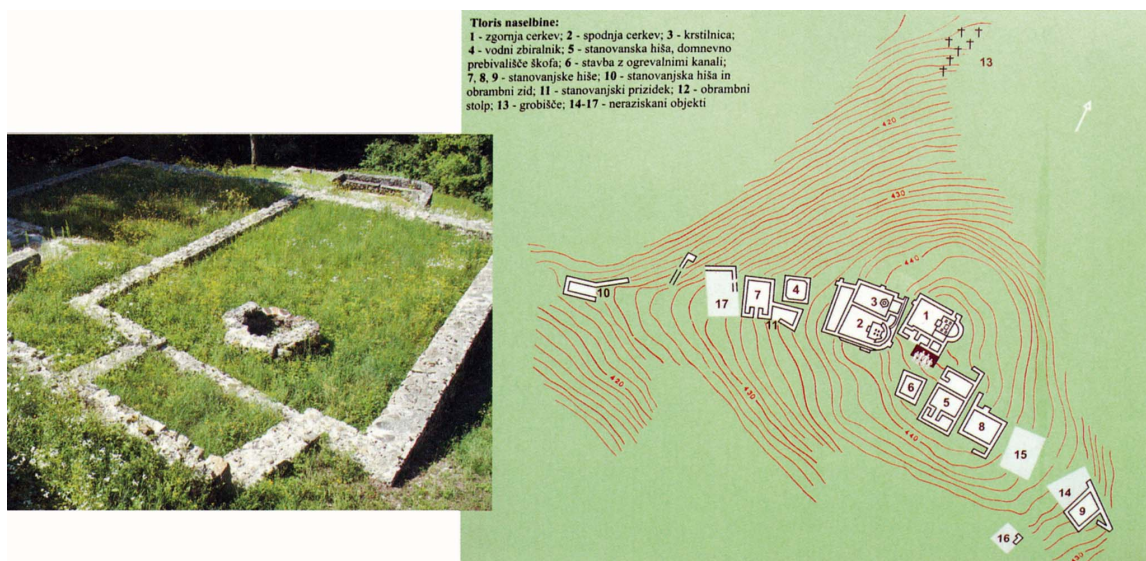
Slika 4: Rimska kolonija Emona

(Vir: Dolinar, F. M., in ostali, 2011: Slovenski zgodovinski atlas, str. 34. Nova revija. Ljubljana)

Slika 5: Najdbe iz groba deklice (87/2007) in dečka (112/2007)

(Vir: Knific, T., in Lux, J., 2010: Jubilejni Kranjski zbornik Otroci iz Karnija, str. 33. Mestna občina Kranj. Kranj)

Slika 6: Arheološko najdišče Ajdovski gradec pri Sevnici

(Vir: Brodnik, V., Jernejčič, R. A., in Zgaga, S., 2009: Zgodovina 1: učbenik za prvi letnik gimnazije, str. 166. DZS. Ljubljana)